

EL CAMÍ DEL MONJO

CONVERSES AMB
RAMON RIBERA-MARINÉ,
MONJO DE MONTSERRAT
AL SANTUARI DEL MIRACLE

SALVADOR GIRALT

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

SALVADOR GIRALT

EL CAMÍ DEL MONJO

Converses amb Ramon Ribera-Mariné,
monjo de Montserrat al Santuari
del Miracle

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2021

Primera edició, octubre de 2021

© Salvador Giralt, 2021

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-193-7

Dipòsit legal: B.14285-2021

Impress a Gráficas Rey

Disseny de la coberta: Jordi Avia

INTRODUCCIÓ

El Grand Tour és una caminada itinerant que sol durar uns vint dies, organitzada anualment per la Nau Coclea. Una caminada artística, poètica, delirant, sempre sorprenent i imprevisible, molt assolellada —no sabia com qualificar-la—, que l'estiu del 2017 ens va portar al Miracle. Jo acompanyava l'expedició a manera de cronista, i havíem convingut que faria algunes entrevistes al llarg del recorregut. Veníem de Núria i anàvem cap a Montserrat.

Havia sentit a dir que al Miracle hi havia un monjo molt caminador. De seguida em va interessar aquesta contradicció, si més no aparent, que hi havia entre ser monjo i caminar. Com es podien conciliar dues activitats tan diferents? Viure tancat entre les parets d'un monestir —reclòs, seguint una vida d'allò més sedentària—, i anar pels camins, per la naturalesa, per les muntanyes. Perquè el monjo, per definició, viu tancat i fixa la seva residència en un indret, el monestir; i el caminador, el pelegrí, també per definició, no té residència fixa.

Llavors em vaig informar. El monjo era en Ramon Ribera-Mariné —estudià fins al doctorat de literatura hebrea antiga (una manera objectiva i distant d'anomenar els llibres sagrats del judaisme i del cristianisme) a Roma i a Jerusalem—, i formava part, des de feia deu anys, d'una petita comunitat benedictina que depèn de Montserrat, instal·lada al Santuari del Miracle (prop de Solsona) i la Casa d'Espiritualitat annexa.

Em va sorprendre que era l'autor del llibre *Camins i canals de Montserrat*, un vell conegut meu, i conegut de qualsevol

bon excursionista del massís. També és autor d'un parell de guies del Canigó, i del llibre *A peu... pel camí de Sant Jaume, des de Montserrat*; i també de l'opuscle *Agafa i llegeix*, breu introducció a la lectura de la Bíblia.

Però una cosa és parlar del caminar, de les rutes, dels senders, i una altra de ben diferent és ser un bon caminador. En Ramon, ho era? Sí, molt. En una entrevista que li va fer Josep Fatxó a la revista *Vèrtex*, explica que quan estava a Montserrat (1968-2007), si havia de fer alguna gestió a Barcelona sovint hi baixava caminant; i també que havia anat a peu moltes vegades de Montserrat a Sant Llorenç del Munt, anar i tornar; o fins i tot que una vegada va anar del santuari de Lord seguit fins a Montserrat, pel Miracle i Pinós. Després de calcular la distància en un mapa, vaig adonar-me que aquesta ruta fa més de cent quilòmetres. Vaig quedar molt impressionat.

Així doncs, aquest va ser el mòbil inicial de l'entrevista amb en Ramon: el seu caminar, la mirada que tenia sobre aquesta activitat, el sentit que tenia per a ell. La seva condició de monjo em va semblar que podia aportar punts de vista molt interessants.

La trobada va tenir lloc a la Casa d'Espiritualitat, al seu despatx; un despatx senzill i funcional, gairebé anodí. Allà el vaig conèixer personalment per primera vegada. Sèiem davant per davant de la seva taula, i entre l'un i l'altre hi havia la gravadora que anava enregistrant els entra-i-surts de la conversa.

En Ramon Ribera-Mariné és un home físicament fort i més aviat lent en el parlar; o més que lent, compulsiu. Fa silencis llargs; a vegades, de tan llargs, semblaria que ha perdut el fil de la conversa, però sobtadament arrenca a parlar i es lliura a llargues explicacions. Li agrada rumiar. És un home de contrastos. Riu alegrement, com un nen petit, i gairebé sense transició, pren un aire greu, fins i tot molt greu, de preocupació extrema. És amable, acollidor, molt cordial. M'agradaria ressaltar la seva sinceritat. És transparent com l'aigua clara, sense màscares, d'una sinceritat que fa posar la pell de gallina.

I així vam fer la primera entrevista, l'estiu del 2017, que

va sortir bastant resumida (per motius d'espai) al diari digital *Nívol*.

Però després van venir les altres. M'havia quedat amb ganes de saber més sobre la vida dels monjos; sobre les seves pràctiques espirituals, la manera com s'organitza la comunitat. Hi havia un munt de qüestions que tenia ganes de preguntar-li. Sobre les escriptures, sobre l'oració, sobre els rituals, sobre el sentit de tot plegat. I volia saber què en pensava del *miracle*; dels fets que van esdevenir-se en aquell indret el 3 d'agost de 1458, i de les actes curiosíssimes que relaten aquests esdeveniments. Què era la Capella de la Desaparició? Per què es ressaltava tant la desaparició de la Mare de Déu, fins al punt de dedicar-li una capella?

En Ramon, molt amablement, va acceptar que féssim una segona tanda de converses. Les vam fer un any després de la primera, al llarg del juliol del 2018. Cada dijous jo pujava al Miracle i ens trobàvem, sempre a les tres, a la Casa d'Espiritualitat, fresca, silenciosa, ombrívola. Fins que el primer dijous d'agost, i com si fos un dia de festa, vam sortir del despatx i va emprendre la interpretació del gran retaule barroc de l'altar major del Santuari.

Potser us sorprendrà que algunes vegades la conversa sembla erràtica, que salta sobtadament d'un tema a un altre tema, que torna i que se'n va. Les coses van anar d'aquesta manera; hi havia qüestions que tornaven amb insistència —és el cas de la muntanya, el camí, els salms, el camí altra vegada—. Hi ha repetició; són repeticions que amplien i il·lustren el que ja s'ha dit anteriorment. Apareixien resonàncies múltiples, hi tornàvem... Són converses en espiral. També hi ha certa confusió en alguns passatges, una confusió ineludible i suggeridora que apunta de manera més o menys vaga cap a la intangibilitat d'allò que estàvem abordant. La matemàtica dels afers espirituals és d'allò més desconcertant; un i un no sempre fan dos.

Jo arribava al Miracle amb algunes preguntes preparades, però a l'hora de la veritat, el que en Ramon anava dient condicionava les noves preguntes i ens portava per camins insospitats. Potser algunes de les qüestions que tractem us

semblaran ingènues o infantils. Sí, i per què no? Infantils. A vegades parlem de les petites coses de cada dia, d'alguns detalls minúsculs. El camí interior relaciona el més gran amb el més petit, el que és a tocar amb l'intangible. No hi ha distincions. Vam parlar de detalls i detallets, i d'historietes (paraula que fa servir sovint), però sense perdre de vista allò que era essencial. En el nostre univers que compartim, hi ha res que sigui obvi? O potser no hi ha res que no ho sigui... La vida és estranya. La vida és molt estranya.

I acabo agraint a Clara Garí la transcripció de les gravacions. Sense la seva inestimable ajuda aquest llibret no hauria estat possible.

Espero que gaudiu de la lectura!

ELS DOS CAMINS. LA RUTINA

Caminar, seguir una ruta llarga, i romandre en un monestir són dues activitats ben diferents. Per què un monjo, un bon dia, es posa a caminar?

Em deixes pensar, eh? Em deixes pensar perquè aquesta no me l'esperava (Riu).

Què és el que fa que una persona es posi a caminar? Una vegada vas anar d'una tirada des del Santuari de Lord fins a Montserrat. Segurament hi ha més de cent quilòmetres.

Sí, uns cent quilòmetres.

Vas fer cent quilòmetres seguits?

Sí, sí. Una tarda, una nit i tot un dematí.

I també m'ha semblat, llegint el teu dietari del Camí de Sant Jaume, que camines bastant de pressa.

Caminava. El Camí de Sant Jaume, sí, sí.

Quin interès té, caminar? Per què un monjo que porta una vida sedentària en un monestir, una vida reclosa, un bon dia surt i es lliura a una activitat que és tan diferent del que feia al monestir? Quan camines no pots fer res més que caminar.

I pensar.

I pensar mentre camines...

Sí, sí, i pensar.

Hi ha molt paral·lelisme. És el tòpic viatge. La vida com a viatge. El Camí de Sant Jaume és anar cap a ponent. És la fi de la vida; la mort, la nit.

Antigament hi havia tres rutes clàssiques de peregrinació. La ruta de Roma, cap a llevant. La de Sant Jaume de Galícia, cap a ponent. I després la peregrinació llarga a Terra Santa, aquesta cap a migdia.

Jo hi hauria volgut anar, em semblava possible, a Terra Santa.

Deu ser un camí llarguíssim.

Vaig calcular que eren sis mesos. Jo volia fer-lo...

Fins i tot vaig llegir ressenyes de pelegrins i pelegrines que l'havien fet.

(Silenci)

Em sembla que, almenys la civilització occidental, està basada en dos relats de viatge. L'Odissea, que és Ulisses que retorna a casa, per tant el viatge de retorn cap a casa, on hi ha la dona, la mare terra, que espera; i el relat de la Bíblia que és un altre viatge, el viatge d'un poble que travessa el desert.

Un viatge col·lectiu.

D'un poble, sí. Però és un viatge que travessa el desert. La imatge es continua utilitzant avui dia. Quan algú passa per un seguit de situacions complicades, o de no activitat, diem d'ell que travessa el desert.

I jo recordo, ara em ve a la memòria, que la nostra regla, la Regla de Sant Benet, parla de la vida monàstica com a camí; un camí que al principi és estret i després es torna ample.

(Silenci)

És el desig humà de trobar, d'arribar a un lloc millor. Dit d'una altra manera... He vist llocs que hi ha una serralada, l'horitzó és una serralada. Aquesta serralada a mi em diu «ves a veure allò que hi ha darrere». Hi ha com una curiositat natural, per mi sí.

Una vegada, quan era molt jove, vaig arribar a Sant Maurici, l'estany de Sant Maurici als Pirineus; i en veure la mola dels Encantats em preguntava: què hi ha darrere? Què hi ha darrere els Encantats? Gairebé era una crida, hi havia de pujar. Al cap d'uns anys ho vaig fer. O passant per Gòsol, quan aquell era un poble apartat encara, ens vam quedar a dormir a baix, al peu del Pedraforca, i vaig dir: «d'acord, molt bé; però demà abans de marxar, abans no surti el sol, hi pujaré».

A veure des de dalt.

A veure què es veu.

Venint cap aquí mentre conduïa estava pensant en la visió de la felicitat que té el taoisme. El Tao Te King parla de dos pobles veïns tan apropats que senten mútuament els galls i els gossos, però no es coneixen perquè mai no han sentit la curiositat d'anar-se a veure. L'ideal del taoisme és restar en un lloc qualsevol, perquè allà ja hi és tot. I quan això no es pot aconseguir perquè hi ha molt de neguit, es pren el caminar com una alternativa. Es considera el caminar com una manera de cremar el neguit.

Sí, sí, però per mi no... No ho sento d'aquesta manera. El mòbil no el percebo tant com a neguit, sinó més aviat com a curiositat.

Personalment, la meua vida intel·lectual és això. Tothom diu que les coses són d'aquesta manera, que això són tres coses, quatre coses...; potser sí, però podria ser d'una altra manera. Examinem-ho, raonem-ho. El mòbil són les ganes de canviar; no de canviar, de veure altres coses. Què hi ha darrere?

Em sembla que en el meu cas és constitutiu. Cadascú ho deu viure d'una manera diferent; per a mi és constitutiu. Buscar noves perspectives, buscar noves situacions, buscar. No quedar satisfet del que hom diu. Buscar nous punts de vista.

Abans parlaves del taoisme, que la felicitat és restar, no? Restar en un lloc.

Bé, si més no... Parlava d'un passatge del Tao Te King.

Em sembla que l'he llegit. Vaja, no sé si el vaig llegir. No sé si el vaig llegir perquè sí que el vaig llegir; però quan el vaig acabar, vaig anar a la biblioteca i en vaig trobar una altra versió, i era tan diferent de la primera que em vaig dir: no sé si l'has llegit o no l'has llegit!

(Riu)

En acabar la lectura em vaig dir: realment l'has llegit o no l'has llegit? Però en principi, sembla que s'entén que no cal anar allà, ni allà, ni allà... perquè aquí ja ho tenim tot. I llavors el savi és el que realment s'adona d'això. Hi ha una plenitud en el restar perquè no necessita res més.

Si vas a l'església d'aquí, al Santuari, en el retaule aquest grandios, hi ha dos sants a la dreta que van amb sabates. Amb sabates. En canvi, els sants de l'esquerra, els dolents... —l'esquerra sempre és la imperfecció—, van amb sandàlies.

Els que van amb sabates, al segle XVI, al segle XVIII... Les sabates és un calçat que fa mal als peus; les sabates són per estar.

No són per caminar.

No, no són per caminar. Són dos sants que han arribat a la realització, han arribat a la plenitud. No necessiten anar enlloc més, ja ho tenen tot, són perfectes.

En canvi, els altres dos van amb sandàlies. Estan en procés. Fins i tot n'hi ha un que sembla que es mou, està movent-se, s'està girant, *con-vertint-se*. Són figures que tenen més moviment.

Els de la dreta porten sabates, van calçats, ja no cal que es moguin. Ja han arribat. Han arribat a terme.

(Silenci)

Tornant al símbol del caminar, quan arribi al terme restaré, m'hi quedaré. Però mentre no arribi a terme, buscaré. I per tant buscaré com a monjo, com a recercador, com a investigador, i mentre tingui forces com a esportista. Perquè

l'esport —caminar és esport, eh?— és una acció simbòlica que m'ajuda a continuar buscant.

Em sembla que és un patró d'existència que..., de la persona insatisfeta.

Arribar produeix satisfacció.

Bé, que vol satisfer-se.

És un punt de vista que parteix de la insatisfacció.

Exacte, sí. De la persona que vol perfeccionar-se.

Caminar és una activitat molt corporal, molt física. El contrast entre caminar i la vida sedentària, llargues temporades de sedentarisme, ha de ser impressionant. Un contrast semblant al que es dona entre la Naturalesa i el Monestir. En un Monestir la vida està ordenada, regulada. Són dos mons absolutament contraposats.

Una de les característiques principals de la vida monàstica és l'aïllament. El monestir es troba aïllat del món exterior.

Teòricament, sí; teòricament, sí.

I fins i tot l'esbarjo es fa a dins del claustre.

Sí, sí; teòricament sí.

Els benedictins us seguiu regint per la Regla de Sant Benet?

La regla de Sant Benet (RB), un text del segle vi que s'atribueix a Benet de Núrsia, i, naturalment, fill de la seva època, és la nostra referència, llegida, però, més en l'esperit que literalment. Per això repeteixo que és més en la teoria que en la pràctica. Un monestir ha de tenir-ho tot a dintre. Diu: «El monestir, *si és possible*, s'ha d'establir de tal manera que totes les coses necessàries, és a dir, l'aigua, el molí, el forn, l'hort i els diversos oficis, s'exerceixin a l'interior del monestir, per tal que els monjos no tinguin necessitat de córrer per fora, perquè no convé de cap manera a les seves ànimes» (RB LXVI). És interessant la remarca típica, *si és possible*...

ÍNDIX

Els dos camins. La rutina	9
L'entrada al monestir	23
La pràctica interior	43
Monjos i eremites. El ritual, l'Escriptura	59
El Miracle	87
El retaule barroc, una interpretació	115
Epíleg	145

ISBN 978-84-9191-193-7

24199

9 788491 911937

Per què va entrar al monestir? Per què es va fer monjo? Què hi va trobar en aquest estil de vida? Com és la vida d'un monjo en el seu dia a dia? I els ermitans, és el mateix? Les campanes, la rutina, el ritual, el camí, les escriptures, l'aparició del 3 d'agost de 1458, la Capella de la Desaparició, el significat del gran retaule barroc...

Jo arribava al Miracle amb algunes preguntes preparades, però a l'hora de la veritat, el que en Ramon anava dient generava noves preguntes i ens portava per camins insospitats. Potser algunes de les qüestions que tractem us semblaran ingènues o infantils. A vegades parlem de les petites coses de cada dia, d'alguns detalls minúsculs. El camí interior relaciona el més gran amb el més petit, el que és a tocar amb l'intangible. No hi ha distincions. Hem parlat de detalls i detallets, i d'histories (paraula que en Ramon fa servir sovint), però no hem perdut de vista allò que és essencial.

Al llarg d'aquestes converses –converses tranquil·les, estimulants, sinceres–, en Ramon Ribera-Mariné, monjo de llarg recorregut, ens obre la porta a les interioritats de la seva experiència.

